

Fotografie Marie Cibulkové ve cvičebním úboru, kterou věnovala dceři v dopise na rozloučenou, 20. léta 20. století
(foto: archiv Marie Iblové)

„Kdybych tak mohla zhasnout doma v koutku na zemi“

Marie Cibulková. Odboj, pronásledování a vzpomínání

BIRGIT SACK

V létě roku 2022 jsem jako ředitelka Památníku Münchner Platz Dresden obdržela žádost Marie Iblové, která prostřednictvím své neteře Kateřiny Kovačkové hledala informace o své babičce Marii Cibulkové, jež byla v roce 1944 popravena v Drážďanech. Paní Iblová se zajímala o to, jestli je její babička skutečně pohřbena na drážďanském Hřbitově svatého Jana (Johannisfriedhof). Kateřina Kovačková se chtěla navíc dozvědět něco bližšího o soudním řízení, vazebních podmínkách a průběhu poprav v Drážďanech.

 V září 2023 navštívila Marie Iblová spolu s bratrem a vnukem a v doprovodu neteře Památník a Hřbitov svatého Jana.¹ Marie se mi tehdy svěřila s rodinnými vzpomínkami na babičku, kterou už ale nezažila. S sebou si vzala i fotografie a různé doklady, mezi nimiž byla i zasklená zažloutlá

listina v černém rámečku. Šlo o vyznění o úmrtí zaslané soudními orgány manželovi zesnulé. V dětství mívala Marie Iblová tento obrázek na očích, protože visel na stěně v obývacím pokoji. O babičce se však mluvilo jen málo. Od návštěvy v Drážďanech si tudíž slibovala, že se o ní dozví něco nového.

Přinesené dokumenty ve mně vzbudily zájem o životní osud Marie Cibulkové. Podle informací její vnučky to musela být politicky aktivní a společensky angažovaná žena. Tato návštěva a nově zjištěné informace se pro mě staly podnětem k tomu, abych se pustila do pátrání po jejich osudech.²

OD SOKOLA K ČSNS

Marie Cibulková se narodila jako Marie Grasserová 1. února 1888 v pražských Nuslích.³ Její rodiče, švadlena Josefa Vodešilová a rukavičkář Antonín Grasser, kteří v té době ještě nebyli sezdáni, nechali dceru pokřtít jako římskou katoličku. V dětství vstoupila Marie do Sokola, což dokazuje fotografie z rodinného archivu, na níž je jako zhruba deseti-letá v dívčím oddíle.

1 Citát v titulku tohoto článku pochází z dopisu Marie Cibulkové vězení z 28. 8. 1944. Cit. dle URBANOVÁ, Jana: Z lásky k vlasti. In: KUBIČKOVÁ, Božena (ed.): *Národně socialistické ženy v národním odboji 1938–1945. Příspěvek k historii českého odboje*. Ústředí žen Československé strany národně-socialistické, Praha 1947, s. 38.

2 Ráda bych poděkovala historičce Pavle Plaché, která mě podporovala během rešerší k této studii. K dispozici jsem měla také dokumenty týkající se jednotlivých osob, které byly systematicky shromažďovány už v rámci projektu Dokumentace československých státních příslušníků popravených v době nacionálního socialismu v Drážďanech.

3 Záznam v matrice narozených katolického kostela Narození Panny Marie v Praze-Michli – viz <https://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=D199A8042F5E430D951566FF4F3CDoB6&scan=180#scan180> (citováno k 15. 4. 2024). Marie Grasserová měla o dva roky staršího bratra a o tři roky mladší sestru.

Marie Ibllová se svým bratrem a vnukem na výstavě *Odsouzení. Zatčení. Popravení* v Památníku Münchner Platz v Drážďanech, 21. září 2023 (foto: archiv Marie Ibllové)

Věnování Františky Zemínové „milé a zasloužilé svojí pracovníci“ Marii Cibulkové, únor 1938 (foto: archiv Marie Ibllové)

Marie zůstala aktivní členkou tělocvičného spolku i poté, co se v roce 1908 provdala za o tři roky staršího Františka Cibulku (1885–1951). Od roku 1930 až od rozpuštění Sokola na začátku čtyřicátých let zastávala významné postavení náčelnice v jeho pankrácké jednotě.⁴

Po vzniku první republiky, která přinesla ženám aktivní i pasivní volební právo, vstoupila Marie Cibulková do Československé strany národně socialistické (ČSNS). Tu pak zastupovala v nuselské městské radě, kde byla členkou sociální komise a místostarostkou. Kromě toho se stala okresní důvěrníci žen na Praze XIV.⁵ ČSNS ji na začátku

února 1938 popřála při příležitosti jejích 50. narozenin. K blahopřání byla připojena fotografie s osobním věnováním dlouholeté poslankyně československého parlamentu a aktivní bojovnice za ženská práva Františky Zemínové (1882–1962) z pozice předsedkyně Ústředí žen ČSNS. Jen o pár měsíců později, za druhé republiky, byla strana rozpuštěna. Zemínová spolu s dalšími vstoupila do Národní strany práce, jedné ze dvou povolených stran, která byla následujícího roku po německé okupaci nuceně rozpuštěna.⁶

Vraťme se však k Marii Cibulkové, která se ve XIV. pražském obvodu navíc angažovala ve spolku Ochrana

matek a dětí, který vznikl na počátku první světové války, aby chudým matkám z Prahy a venkova zajistil mléko. I za první republiky doplňoval činnost veřejných institucí, které měly na starosti sociální péči o děti a mládež.⁷ Jak vyplývá z ocenění, které jí spolek udělil v květnu 1936, působila Cibulková jako účetní pobočky spolku v Nuslích. Jako dobrovolná pomocnice péče o mládež na Praze XIV zastupovala zájmy mladistvých na úřadech.

Vedle stranicko-politických a dobrovolnických činností se Marie Cibulková věnovala péči o syna Jaroslava narozeného v roce 1909 a o rok mladší dceru Josefu. O živobytí

4 Srov. URBANOVÁ, Jana: *Z lásky k vlasti*, s. 36 a také Sokol Pankrác, Historie – viz <https://www.sokolpankrac.cz/historie/> (citováno k 15. 4. 2024).

5 *Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv* (VÚA – VHA), sbírka Dotazníky o domácím odboji, František Cibulka, 3. 1. 1946 a URBANOVÁ, Jana: *Z lásky k vlasti*, s. 36.

6 K osobě Františky Zemínové (1882–1962) viz ONDŘEJOVÁ, Petra: *Ženy v československém parlamentu 1918–1938*. Magisterská diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno 2006, s. 118–125.

7 Spolek nesl původně název Ochrana matek a kojenců. Po vzniku ČSR rozšířil svou působnost na celou republiku. V roce 1922 se spojil s Československou péčí o dítě a začal se nazývat Československá ochrana matek a dětí. Viz VACULÍK, Jaroslav: *Sociální péče o děti a mládež za první ČSR*. In: ŘEHULKA, Evžen (ed.): *Výchova a péče o zdraví. Škola a zdraví pro 21. století*, č. 21. Masarykova univerzita, Brno 2011, s. 40; MAGEROVÁ, Hana: *Péče o matku a dítě v 1. polovině 20. století na Moravě – na příkladu České Zemské péče o mládež*. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita, Brno 2008, s. 15.

rodiny se staral František Cibulka, jenž pracoval jako opravář v dílnách Československých drah. Během první světové války se přidal k československým legiím v Rusku. Protože se legie zapojily do občanské války, mohl se vrátit do Prahy až v roce 1920. Stejně jako jeho manželka se angažoval v Sokole, na rozdíl od ní ale ne stranicky.

Sokol i Československá strana národně socialistická byly výrazně národně orientované. Obě instituce byly úzce spjaty s první republikou. Římskokatolická církev jim připadala dogmatická a zpátečnická. Františka Zemínová v tomto duchu v projevu v parlamentu požadovala o republikových svátcích a památných dnech striktní oddělení státu a církve. „*Aby většina národa politicky i ve skutečnosti stála v táboře pokroku,*“ horovala pro pád římskokatolické církve: „*Padla Videň, padne také Řím, ať bráníte, jak chcete!*“⁸ Bylo tudíž logické, že Marie Cibulková, která se hlásila k osvícenému a pokrokovému táboru, v září 1928 přestoupila do Církve československé (dnes Církve československá husitská).⁹

V ODBOJI

Odbojová činnost Marie Cibulkové se dá zrekonstruovat jen útržkovitě. Ve výpovědích přeživších odbojářů a rodinných příslušníků těch, s nimiž byla zatčena, se její jméno skoro nevyskytuje. Protokoly z výslechů Gestapa se navíc zjevně nedochovaly. Příslušníci stejné místní odbojové sítě ovšem často nebyli informováni o činnosti ostatních členů. Sama

Marie Cibulková (druhá zleva, stojící s míčem) jako mladá cvičenka Sokola (foto: archiv Marie Iblové)

Cibulková po svém zatčení vyrazila jen minimální počet jmen. K tomu je třeba připočítat to, že nezaujímal vedoucí postavení, ale vykonávala převážně praktickou a logistickou činnost. Tradiční představě o ženách přesto neodpovídala. V manželství to byla ona, kdo byl politicky aktivní a rozhodl se zapojit do odboje. Skutečnost, že měla už dospělé děti, mohla k jejímu rozhodnutí přispět, nebo ho přinejmenším usnadnit.

Cibulková neodpovídala tradiční představě o ženách. V manželství to byla ona, kdo byl politicky aktivní a rozhodl se zapojit do odboje.

Z poválečných zdrojů vyplývá, že se Marie Cibulková angažovala

v Ústředním výboru odboje domácího (ÚVOD).¹⁰ V něm se na jaře 1940 sloučily odbojové organizace z občanského a vojenského tábora – Obrana národa (ON), Politické ústředí (PÚ) a také Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ). Ke spolupráci ve společné organizační síti přispělo oslabení masového zatýkání. ÚVODu pomáhaly odborné skupiny, zpravodajská a sabotážní služba a osoby zodpovědné za vojenské a politické záležitosti. Odbojáři činní v ÚVODu podporovali parašutisty z Londýna a Moskvy, kteří od roku 1941 seskakovali nad protektorátem a předávali zprávy do exilu.¹¹

Jak vyplynulo ze sdělení Františka Cibulky po válce, jeho žena získala kontakt na odbojové kruhy, resp. nechala se naverbovat k aktivní podpoře

⁸ Citováno podle ONDŘEJOVÁ, Petra: *Ženy v československém parlamentu 1918–1938*, s. 120, pozn. 320.

⁹ *Archiv Marie Iblové*, Prohlášení o přestupu z 11. 9. 1928 vystavené Magistrátní úřadovnou hlavního města Prahy dne 7. 12. 1928. Její manžel jí následoval o den později.

¹⁰ *Hlas osvobozených*, 1946, roč. 2, č. 42 (17. 10. 1946), s. 7; URBANOVÁ, Jana: *Z lásky k vlasti*, s. 36, a VÚA – VHA, f. Osvědčení podle zák. č. 255/1946 Sb., č. j. 44602/61 (Josef Stibor), Vylíčení Marie Stiborové o odbojové činnosti jejího manžela, nedatováno (okolo roku 1960).

¹¹ K ÚVODu a historii jeho vzniku srov. BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Prostor, Praha 1999, s. 206–208.

prostřednictvím Emanuela Petera a Václava Linhartů (1892–1942).¹² Petera se přidal k ON prostřednictvím svého bratra, majora československé armády Jana Petera (1881–1941),¹³ který byl od května 1939 štábním velitelem a důstojníkem zpravodajské služby v místním hlavním vojenském ústřední ON v Hradci Králové. Emanuel Petera působil jako obchodní zástupce sklářských firem na Královéhradecku. Své zahraniční obchodní cesty směřující zvláště do Francie využíval k tomu, aby předával zpravodajské informace francouzskému generálnímu štábu. Po první vlně zatýkání zaměřené proti ON v prosinci 1939 přesunuli bratři Peterovi těžiště svých aktivit do pražských Nuslí, kde se zformovala druhá vedoucí skupina ON. Jakmile Gestapo v rámci další vlny zatýkání namířené proti ON v únoru 1940 vyhlásilo po Emanuelu Peterovi pátrání a vypsalu odměnu na jeho zatčení, přešel do ilegality. Jeho první, nebo přinejmenším jednou z prvních kontaktních osob se pravděpodobně stala Marie Cibulková. Zhruba tři čtvrtě roku ho skrývala v domácnosti své mezitím provdané dcery Josefky.¹⁴ Odtamtud

se Emanuel Petera zřejmě přesunul přímo k manželům Karle a Václavu Linhartovým. Po válce Linhartové potvrdil, že v jejím bytě v Praze 5 a v jejím domě ve Studeném (Jílové u Prahy) nelegálně pobýval.¹⁵ Marie Cibulková znala Václava Linhartů, který se stejně jako Emanuel Petera připojil k Obráně národa, pravděpodobně díky společnému členství v pankrácké sokolské organizaci.¹⁶ Ve svém dopise na rozloučenou, který napsala před popravou v Drážďanech, zmiňuje Karlu Linhartovou v souvislosti s doposud nesplacenými dluhy.

Manželé Linhartovi skrývali až do svého zatčení na začátku října 1941 další odbojáře, jako byli radiotelegrafista Jindřich Klečka (1913–1941) a vedoucí spolupracovník ÚVODu Václav Rusý (1911–1944).¹⁷ Další stopa vede ke generálu Františku Slunečkovi (1886–1963), kterého František Cibulka označil za svědka odbojové činnosti své manželky. Slunečko patřil do ON a od začátku německé okupace žil v ilegality. Mimo jiné udržoval kontakt s Emanuelem Peterou, který mu v roce 1943 pomohl uniknout vlně zatýkání namířené proti odbojové skupině v okolí Tábora, s níž

byl Slunečko ve spojení.¹⁸ František Slunečko, krycím jménem „Alex“, a jím vedená stejnojmenná vojenská odbojová skupina hráli později významnou roli při pražském povstání.¹⁹ Skutečnost, že Marie Cibulková byla po válce přiřazována k této skupině, mohla souviset s její podporou skrývajících se odbojářů z Táborska, kteří patřili ke Slunečkově síti.²⁰ V obžalovacím spisu Vrchního říšského zastupitelství u Lidového soudního dvora navíc stojí: „Podle jejího vyprávění spoluobviněnému [Josefu] Stiborovi připadlo zabezpečení devíti funkcionářů na útěku, kteří se zdržovali poblíž Tábora. V jejich zájmu se obrátila na spoluobviněného Stibora, kterého služebně znala a jehož požádala, aby jí ‚pro její lidi‘ obstaral občanské legitimace, zbraně a obuvy.“²¹

Podle rozsudku Marie Cibulková požádala později spoluobviněného Josefa Stibora (1897–1944) o pomoc několikrát. Je tedy dost dobře možné, že pomáhala i dalším lidem, kteří však doposud stejně jako odbojáři z Tábora nejsou jmenovitě známi. Také František Cibulka, který se do věci pravděpodobně nezapojoval, popsal činnost své ženy jen obecně „podpora

12 VÚA - VHA, sbírka Dotazníky o domácím odboji, František Cibulka, 3. 1. 1946. Cibulka zmiňoval ještě jakéhosi „F. Vondráčka“, kterého se ale nepodařilo identifikovat.

13 Srov. Osobnosti spjaté s odbojovými organizacemi Obrana národa a Jitřenka - viz <https://petrovice-jitrenka.webnode.cz/fakta/gestapem-persekuovani-vlastenci/osobnosti-spjate-s-odbojovymi-organizacemi-obrana-naroda-a-jitrenka/> a Jan Petera - viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Petera (obě citováno k 15. 4. 2024).

14 VÚA - VHA, sbírka Dotazníky o domácím odboji, František Cibulka, 3. 1. 1946 a URBANOVÁ, Jana: *Z lásky k vlasti*, s. 36.

15 VÚA - VHA, f. Osvědčení podle zák. č. 255/1946 Sb., č. j. 65753/47 (Karla Linhartová), Emanuel Petera, Potvrzení, 14. 3. 1947. Petera se nakonec vyhnul hroziícímu zatčení Gestapem útekem do zahraničí.

16 K členství Václava Linhartů v Sokole viz tamtéž, Žádost o osvědčení o účasti na národním boji za osvobození, Karla Linhartová, 1947.

17 K Václavu Linhartovi viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Václav_Linhart (citováno k 15. 4. 2024). Karla Linhartová byla několik týdnů po svém zatčení deportována do koncentračního tábora Ravensbrück, kde byla držena až do konce dubna 1945. K její odbojové činnosti srov. VÚA - VHA, f. Osvědčení podle zák. č. 255/1946 Sb., č. j. 65753/47 (Karla Linhartová), zvláště Vložka E.

18 VHÚ - VHA, f. Osvědčení podle zák. č. 255/1946 Sb., č. j. 107282/69 (František Slunečko), František Slunečko, 5 let a 5 měsíců v podsvětí, nedatováno, s. 1-9, zde s. 3 a tamtéž, vyličení Ludmily Slunečkové, nedatováno. K jeho spolupráci s Emanuelem Peterou srov. tamtéž, vzpomínka Vítězslava Holase, 2. 10. 1969. Dále František Slunečko - viz https://cs.wikipedia.org/wiki/František_Slunečko (citováno k 15. 4. 2024).

19 K tomu srov. KULKA, František - RÝPAR, Vladimír: *Zpráva o vzniku, organizaci a bojových akcích při osvobozeném boji skupiny generála Zdeňka Nováka a generála Fr. Slunečka (krycí jméno Alex)*. MNO, Praha 1945.

20 Ohledně členství Marie Cibulkové ve skupině srov. Kb [Božena Kubičková]: *Sestra Marie Cibulková*. In: KUBIČKOVÁ, Božena (ed.): *Národně socialistické ženy v národním odboji 1938-1945. Příspěvek k historii českého odboje*, s. 34-35 a Marie Cibulková - viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Marie_Cibulková (citováno k 15. 4. 2024).

21 *Bundesarchiv (BArch) Berlin*, sign. R 3017/348, Obžaloba Anny Šrámkové a dalších, 5. 4. 1944, s. 1-6, konkrétně na s. 4-5.

pro persekv[ované], opatřování jim potřebných dokladů atd.“²² Josef Stibor se stejně jako Marie Cibulková angažoval v ÚVODU a za první republiky byl rovněž členem Československé strany národně socialistické. Vzhledem k jeho práci městského úředníka na sociálním úřadě v Praze-Nuslích jsou pravděpodobné jeho pracovní kontakty s ní už před rokem 1939.²³

Aby se dostal ke zbraním a střelivu vyžádaných Marií Cibulkovou, obrátil se Josef Stibor na Annu Šrámkovou (1906–1944), která ho sama kontaktovala jako zaměstnance sociálního úřadu kvůli sociálním dávkám. Šrámková musela mít ke Stiborovi důvěru, protože ho při té příležitosti informovala o zásobách zbraní a munice, jež jí k dalšímu využití přenechal manžel Otakar Šrámek (1889–1943), který byl zatčen na podzim 1942 a v následujícím roce zahynul v koncentračním táboře Osvětim. Stibor odkoupil od Šrámkové revolver s náboji pro Cibulkovou. K dalšímu předání zbraní a munice, které uchovávala Anna Šrámková, už nedošlo. Stibor Cibulkové poskytl také vitamíny a obvazový materiál. Dostal od ní 2 000 korun, které z větší části předal Šrámkové jako úhradu za zbraně.²⁴ Ačkoli kontakt s Annou

Šrámkovou probíhal zprostředkovatně přes Josefa Stibora, je možné, že se Cibulková se Šrámkovou, která také bydlela na Praze XIV a byla členkou ÚVODU, osobně znaly.

ZRADA A ZATČENÍ GESTAPEM

Příslušníci ÚVODU z Prahy XIV včetně Marie Cibulkové byli pozatýkáni na sklonku roku 1943. Jak po válce shodně uváděli přeživší odbojáři a rodinní příslušníci těch, kteří se konce okupace nedožili, německá tajná policie nedožili, německá tajná policie jednala na základě informací Antonína Vošmíka.²⁵ Podle svědectví jednoho ze zatčených Josefa Zadrobílka²⁶ si Vošmik získal důvěru Anny Šrámkové, a to tím, že se vydával za spolupracovníka Zdeňka Gerharta, jehož před časem ukrývala. Vošmik od Šrámkové žádal úkryt a zbraň a ta ho v září 1943 nechala u sebe několikrát přespát.²⁷ Na její prosbu ho navíc u sebe ubytovali i její sousedé Marie Hořavová (1900–?) s manželem Josefem (1895–1945).²⁸ Šrámková mu také zprostředkovala kontakt na Josefa Stibora, který mu měl obstarat nové ubytování. K tomu sice už nedošlo, ale Stibor tohoto dnešeče stihl dopořít finančně.²⁹

Hans Siebert, který jako pracovník pražského Gestapa brutálně vyslýchal Marii Cibulkovou (foto: archiv Jaroslava Čvančary)

Zhruba dva měsíce poté, co se s Antonínem Vošmikem seznámilo několik osob z okolí Anny Šrámkové, začalo zatýkáni. Dne 17. listopadu 1943 si Gestapo přišlo pro Josefa Stibora, následujícího dne pak pro Annu Šrámkovou a Ladislava Lišku (1897–1945), který jí pomáhal s ukrýváním Vošmíka. Zatýkáni odbojářů pokračovalo i v dalších dnech

22 VÚA - VHA, sbírka Dotazníky o domácím odboji, František Cibulka, 3. 1. 1946.

23 *BArch Berlin*, sign. R 3017/348, Obžaloba Anny Šrámkové a dalších, 5. 4. 1944, s. 3 a VÚA - VHA, f. Osvědčení podle zák. č. 255/1946 Sb., č. j. 44602/61 (Josef Stibor), vyjádření Marie Stiborové o odbojové činnosti jejího manžela, nedatováno (okolo roku 1960).

24 *BArch Berlin*, sign. R 3017/348, Rozsudek nad Annou Šrámkovou a dalšími, lidový soudní dvůr, 1. senát, 11. 7. 1944, s. 1-6, konkrétně na s. 2-5.

25 Antonín Vošmik (1891–1945). Podle Státní bezpečnosti měl pracovat jako konfident Gestapa pro Hanse Sieberta. V roce 1945 údajně spáchal sebevraždu zastřelením. Viz *Archiv bezpečnostních složek* (ABS), f. Sběrka Svazky kontrarozvědného rozpracování (KR), a. č. 620286 MV, Závěrečná zpráva k činnosti Hanse Sieberta, 5. 11. 1970, s. 2.

26 VÚA - VHA, f. Osvědčení podle zák. č. 255/1946 Sb., č. j. 46440/61 (Josef Zadrobílek), výslech Josefa Zadrobílka, 10. 6. 1945. František Cibulka označil Vošmíka za udavače. Srov. tamtéž, sbírka Dotazníky o domácím odboji, František Cibulka, 3. 1. 1946.

27 Zdeňka Gerharta (1909–1945) do skupiny naverboval již zmíněný Rusý. Před tajnou policií byl na útěku od roku 1941, kdy si nechal vyrobit falešné dokumenty na jméno „Bílek“. Většinou se skrýval u své matky Julie, v roce 1942 ale strávil asi tři týdny v bytě manželů Šrámkových. Na začátku září 1943 byl zadržen v Chocni. Po svém zatčení si uvědomil, že ho zradil Vošmik, a svou ženu Emilii o tom informoval v motáku. Ta se po válce marně pokoušela zjistit místo pobytu Antonína Vošmíka, který podle ní měl zradit přes 50 osob. Viz VÚA - VHA, f. Osvědčení podle zák. č. 255/1946 Sb., č. j. 7648/70 (Zdeněk Gerhart), Emilie Gerhartová, stručný životopis od r. 1939 a podrobné vylíčení bojové - odbojové činnosti, 1970. Ke Gerhartovu zmizení a zatčení srov. také *BArch Berlin*, sign. R 3017/321, Obžaloba Zdeňka Gerharta, 14. 11. 1944. K poskytnutí noclehu Gerhartovi a Vošmikovi u Anny Šrámkové viz tamtéž, sign. R 3017/348, Obžaloba Anny Šrámkové a dalších, 5. 4. 1944, s. 3 a VÚA - VHA, f. Osvědčení podle zák. č. 255/1946 Sb., č. j. 319258/95 (Anna Šrámková), Otakar Šrámek, Odbojová činnost rodičů, 1995. Otakar Šrámek byl syn manželů Šrámkových narozený v roce 1932.

28 ABS, f. Německé soudy v říši (141), sign. 141-397-14, Obžaloba Ladislava Lišky a dalších, 7. 7. 1944.

29 *BArch Berlin*, sign. R 3017/348, Rozsudek nad Annou Šrámkovou a dalšími, lidový soudní dvůr, 1. senát, 11. 7. 1944, s. 3-4.

a týdnech, přičemž Cibulková byla zadržena 19. listopadu 1943.³⁰ Podle pozdějšího líčení Františka Cibulky měl jeho ženu, která neměla s Voškem přímý kontakt, během výslechů udat Josef Stibor.³¹

Cibulková strávila vazbu uvalenou Gestapem v jeho sídle v Petschkově paláci v Praze a dále ve vazební věznici na Pankráci, kde měly své cely Gestapo i německá justice. Také její manžel a obě děti byli předvoláni na Gestapo, přinejmenším to platilo pro Františka a Jaroslava Cibulkovy, kteří byli určitou dobu rovněž drženi na Pankráci.³² Nepřítomnosti uvězněných členů rodiny využili dva muži, kteří z bytu ukradli cennosti, šatstvo, potraviny a potravinové listky. František Cibulka bezprostředně po válce ohlásil „prostou loupež“ obou česky mluvících mužů, o nichž se domníval, že jde o české policisty, možná ve službě Gestapa.³³

Ve věznici Gestapa byla Marie Cibulková vystavena brutálnímu zacházení. Vyrázili jí jedno oko. Navíc utrpěla pohmoždění žeber. Lékařského ošetření se jí však nedostalo.³⁴ Zodpovědní za to byli Hans Siebert a Adolf Spannbaauer.³⁵ SS-Hauptscharführer Siebert byl jako zaměstnanec pražského Gestapa od roku 1939 pověřen potíráním „pravicové“ opozice. Jak po válce zjistily české úřady, byl

vyhlášen svou brutalitou a měl mít na svědomí smrt několika stovek osob. Adolf Spannbaauer pracoval pro Gestapo v pankrácké věznici.³⁶

Násilí použité proti Marii Cibulkové mělo zjevně zvýšit její ochotu svědčit a učinit doznání. Okolnost, že jí podporované osoby jsou v rozsudku popisovány pouze jako „její lidé“, naznačuje, že se Gestapu nepodařilo vymátlit z ní žádná jména. Cibulková navíc uvedla, že peníze na nákup zbraní a ostatních věcí získala „od neznámého člověka“. Lze pochybovat, že by jeho identitu skutečně neznala. Další informace o činnosti Marie Cibulkové získalo Gestapo a později i justice od Josefa Stibora, jehož „otevřené přiznání“, kterým si sám přitížil, soudci vyzdvihli v rozsudku.³⁷ Pravděpodobně od Cibulkové se vyšetřovatelé dozvěděli, že revolver získaný od Josefa Stibora z bezpečnostních důvodů ukryla na pozemku své chaty v Pikovicích. Úředníci Gestapa ji poté odvedli na místo a donutili ji zbraň vyhrabat.³⁸

PŘEDÁNÍ JUSTICI

Po skončení výslechů v pankrácké věznici předalo Gestapo Marii Cibulkovou justici. Příkaz k ochranné vazbě vystavený v berlínském ústředí Gestapa pochází – pravděpodobně kvůli „oklice“ přes Berlín – teprve

z 1. února 1944. Gestapo v něm Cibulkovou viní z toho, že se „velezrádně angažovala v nelegálním českém odbojovém hnutí „Národní odboj“.“³⁹ Už následujícího dne vydal vyšetřující soudce Lidového soudního dvora v Praze na Marii Cibulkovou zatykač.⁴⁰ Německé soudní orgány ji následně, spolu s Annou Šrámkovou, přeložily do ženské věznice v Řepích, které tehdy ještě nepatřily k Praze.⁴¹ Jelikož příslušný Lidový soudní dvůr se sídlem v Berlíně z důvodů okupačních a politických nevedl v protektorátu procesy pro velezradu a vlastizrady, bylo v tomto okamžiku jasné, že bude Cibulková převezena na území Německé říše. Jako dějiště procesu s ní, Annou Šrámkovou, Josefem Stiborem i Emilem Viktorou a Václavem Sykou už byly pravděpodobně určeny Drážďany. Dva posledně jmenovaní se podíleli na ukrývání zbraní a munice, které měla v držení Anna Šrámková. Řízení proti nim však bylo později z tohoto procesu vyčleněno.⁴²

To, že se proces s Marií Cibulkovou konal v Drážďanech, nebyla náhoda. Právě tam totiž od začátku roku 1943 pravidelně zasedaly senáty Lidového soudního dvora v takzvané „zvláštní věci Čech a Moravy“, jak se označovala trestní řízení proti „protektorátním příslušníkům“ v německých soudních spisech.⁴³

30 Dne 26. 11. 1943 byl zatčen Emil Viktora, 14. 12. 1943 Marie a Josef Hořavovi a 10. 1. 1944 Josef Zadrobílek. Manželé Hořavovi, Ladislav Liška a Josef Zadrobílek byli později odsouzeni ve vedlejším procesu před Vrchním zemským soudem Drážďany. Liška a Hořava byli popraveni 23. 3. 1945 v Halle.

31 VÚA - VHA, sbírka Dotazníky o domácím odboji, František Cibulka, 3. 1. 1946.

32 Tamtéž a rozhovor autorky s Marií Iblou, 21. 9. 2023.

33 Archiv Marie Iblou, dopis Františka Cibulky Kriminálnímu ředitelství v Praze, 25. 5. 1945 a seznam Gestapem odcizených věcí sestavený Františkem Cibulkou, nedatováno.

34 Srov. Kb [Božena Kubičková]: *Sestra Marie Cibulková*, s. 35 a rozhovor autorky s Marií Iblou, 21. 9. 2023.

35 VÚA - VHA, sbírka Dotazníky o domácím odboji, František Cibulka, 3. 1. 1946.

36 ABS, Kartotéka příslušníků německých bezpečnostních složek, Abwehr, Gestapo a Sicherheitsdienst, karta Hanse Sieberta a Adolfa Spannbauera.

37 BArch Berlin, sign. R 3017/348, Rozsudek nad Annou Šrámkovou a dalšími, lidový soudní dvůr, 1. senát, 11. 7. 1944, s. 3-4.

38 Srov. Kb [Božena Kubičková]: *Sestra Marie Cibulková*, s. 34-35. K zahrabání zbraní viz také BArch Berlin, sign. R 3017/348, Obžaloba Anny Šrámkové a dalších, 5. 4. 1944, s. 5.

39 Archiv Marie Iblou, Příkaz k ochranné vazbě, 1. 2. 1944. „Národní odboj“ bylo označení užívané pro Obranu národa.

40 Dne 2. 2. 1943 byl vydán zatykač i na další pozdější spoluobviněné (Anna Šrámková, Emil Viktora, Václav Syka), resp. dne 3. 2. 1943 (Josef Stibor). Srov. BArch Berlin, sign. R 3017/348, Obžaloba Anny Šrámkové a dalších, 5. 4. 1944, s. 1-2.

Událost, k níž došlo v době věznění Marie Cibulkové v Řepích a která ji zaměstnávala až do smrti, bylo narození prvního vnoučete, které 13. února 1944 přivedla na svět její dcera Josefa. Měla naléhavé přání získat fotografii malého Miroslava. Na svou rodinu shromážděnou na poli před věznicí prý toto přání zavolala. „Bez hošička mně sem už nechodtě,“ žádala ji pro případ, že by jí to bylo povoleno. Příbuzným se podařilo doručit jí aspoň fotografii novorozence. Aby se svému vnukovi cítila blíž, ušila mu Marie Cibulková látkové šatičky. Ačkoli v to doufala, nemohla je však rodině předat.⁴⁴

V pondělí 8. května 1944 podala Cibulková v motáku rodině zprávu o svém přeložení z Řep zpět do pankrácké věznice a chystaném odjezdu „do daleka“ za dva nebo tři dny. Před nástupem do železničního vagonu do Drážďan se Marie Cibulková směla pod policejním dohledem rozloučit na pražském Hlavním nádraží s manželem a oběma dětmi.⁴⁵ Spolu s Annou Šrámkovou skončila v ženském křídle věznice v George-Bähr-Straße 5 v Drážďanech, byť v jiné cele. Tam ji doprovázela i fotka jejího vnuka: „Mám stále tvůj obrázek před sebou a stále si s tebou povídám.“⁴⁶

PŘED LIDOVÝM SOUDNÍM DVOREM V DRÁŽDANECH

Proces s Marií Cibulkovou se konal v úterý 11. července 1944 v budově

Dcera Marie Cibulkové Josefa Dragounová se synem Miroslavem, léto 1944
(foto: archiv Marie Iblové)

zemského soudu sousedící s věznicí. Tím bylo zároveň zahájeno výjezdní zasedání prvního senátu berlínského Lidového soudního dvora v Drážďanech, které trvalo až do 20. července. Během něj bylo udělování trestu smrti na denním pořádku. Dokládá to prozkoumání celkem devíti procesů proti dohromady 40 obžalovaným, z nichž 36 dostalo trest smrti.⁴⁷

Předsedajícím soudcem byl ve všech řízeních této zasedací periody Josef Illner (1897–1946). Ihned po anexi československého pohraničí se tento právník původem z Královéhradecka a sídlící v Praze přihlásil do služby v Liberci. Na začátku roku 1940 byl povolán k Lidovému soudnímu dvoru. Už v březnu 1941 jeho tehdejší předseda Otto Thierack chválil jeho

41 Řepy představovaly za první republiky vedle šesti trestnic pro mužské vězně jedinou ženskou věznicí s oddělením pro mladistvé ženského pohlaví. V roce 1948 byla věznice zrušena.

42 Na začátku dubna 1944 pobývala Marie Cibulková podle obžalovacího spisu na Pankráci. Josef Stibor a Emil Viktora byli z neznámých důvodů přeloženi přes Breslau (dnes Wrocław) do Drážďan, kam přijeli na konci května 1944.

43 Srov. SACK, Birgit: Der Volksgerichtshof, Dresden und die „Sondersache Böhmen und Mähren“ / The People's court, Dresden, and the „special matter of Bohemia and Moravia“. In: *Der Volksgerichtshof 1934–1945. Terror durch „Recht“ / The People's Court 1934–1945. When Nazi Terror became Law*. Topographie des Terrors, Berlin 2018, s. 258–265 (německy), s. 266–274 (anglicky).

44 Jedna z nejstatečnějších. In: KUBIČKOVÁ, Božena (ed.): *Národně socialistické ženy v národním odboji 1938–1945. Příspěvek k historii českého odboje*, s. 39–40.

45 URBANOVÁ, Jana: *Z lásky k vlasti*, s. 35, 37.

46 Tamtéž, dopis Marie Cibulkové vnukovi, 31. 5. 1944, s. 38.

47 Jeden rozsudek smrti nemohl být uskutečněn, protože odsouzený před termínem popravý zemřel na zápal plic.

„vysloveně politické chápání věci“ a usoudil, že Illner je díky „vynikající znalosti českého jazyka [...] mimořádně cennou posilou pro projednávání českých záležitostí přidělených Lidovému soudnímu dvoru“.⁴⁸

Josef Illner svůj postoj určovaný mocensko-politickými úvahami projevil také v procesu s Annou Šrámkovou, Josefem Stiborem a Marií Cibulkovou. S odkazem na „totální válku“ považovali soudci „v zájmu bezpečnosti Říše a našeho vítězství“ trest smrti za jediný možný. „Totální válku“ vyhlásil říšský ministr propagandy Joseph Goebbels pod dojmem porážky u Stalingradu v únoru 1943, aby zmobilizoval vůli německého lidu vydržet. Všichni tři obžalovaní byli odsouzeni pro velezradu a napomáhání nepříteli. Soudci jim kladli za vinu hlavně obstarání zbraní a munice. Kromě toho byli obviněni z úmyslu svrhnout režim, který dali najevo svou podporou „uprchlých funkcionářů české odbojové skupiny“.⁴⁹

Po vynesení rozsudku smrti byly Marie Cibulková a Anna Šrámková odvedeny zpátky do ženského křídla věznice. Jako k smrti odsouzené podléhaly přísnému dozoru a povinnosti mít neustále nasazená pouta, což mělo zabránit útěku nebo sebevraždě. Ještě v den vynesení rozsudku Cibulková informovala rodinu o trestu smrti. S vidinou jeho vykonání prosila děti, aby se postaraly o jejího manžela,

svého otce. Zároveň doufala, že se s ním bude moct rozloučit osobně. Její myšlenky kroužily kolem obávaného pohřbu daleko od vlasti v cizí zemi. Smrt tak pro ni byla ještě těžší. Ráda by spočinula v hrobu svých rodičů, o který se dlouhá léta starala.⁵⁰

O vztahu Marie Cibulkové k vězeňským dozorkyním není nic známo. Z dopisů komunistické odbojáčky Zdeňky Varhulíkové, která až do své popravy na konci července roku 1944 strávila skoro rok v drážďanském vězení, se přinejmenším část ženských dozorkyň chovala k vězeňkyním humaně, nebo dokonce soucitně, když se až do smrti odsouzených vždy nedržely přísně předpisů.⁵¹

Žádost Františka Cibulky o milost pro jeho ženu neměla šanci na úspěch, ačkoliv nezaujímal v odboji žádné vůdčí postavení

Nejpozději v tomto okamžiku, možná už před procesem se svou ženou,⁵² František Cibulka vyhledal právní konzultaci u německého advokáta Wolfganga von Spulaka z Prahy. Spulak byl sice členem Nacionálně socialistického svazu ochránců práva (Nationalsozialistischer Rechtswahrerbund, NSRB), ale nebyl schválen u Lidového soudního dvora jako obhájce, a proto do věci zapojil berlínského advokáta

Hugo Jariuse.⁵³ Jeden z advokátů Marii Cibulkové navrhl, aby předstírala, že jednala v poblouznění. Chybějící či snížená přičetnost, která jí měla zabránit v tom, aby rozpoznala nesprávnost svého činu, byla jednou z mála možností, jak cestou milosti odvrátit udělení trestu smrti nebo jeho vykonání.⁵⁴ Je známo, že právníci některých obětí drážďanských poprav podobnou (neúspěšnou) žádost podali. Marie Cibulková však odmítla vydat se touto cestou. Není jasné, jestli sama pro sebe žádala o milost. Její muž ale žádost podal, resp. nechal ji poslat prostřednictvím Huga Jariuse. Obsah žádosti se nedochoval. Cibulka však možná dostal radu, aby si obstaral svědectví o bezúhonnosti, které by doložilo, že jeho manželka byla přátelsky nakloněna Němcům. Šlo o běžnou obhajovací strategii, kterou advokáti navrhovali rodinám obětí. V tomto smyslu psal drážďanský advokát Josefa Stibora jeho švagrovi, že žádost o milost má vyhlídku na úspěch jen tehdy, když se prokáže, že se „přátelsky choval k Němcům“.⁵⁵ Jelikož ale byly v případě nalezeny zbraně, neměla žádost Františka Cibulky šanci na úspěch, ačkoli jeho žena nezaujímal v odboji žádné vůdčí postavení. Od vydání přísnějšího nařízení o zbraních z 6. května 1940 bylo totiž už jen za jejich úmyslné držení, stejně jako za držení výbušnin nebo střeliva, i bez politického pozadí v zásadě udělován trest smrti.⁵⁶

48 BArch Berlin, sign. R 22/61600, Posudek Dr. Thieracka na Dr. Illnera, 3. 3. 1941.

49 Tamtéž, sign. R 3017/348, Rozsudek nad Annou Šrámkovou a dalšími, lidový soudní dvůr, 1. senát, 11. 7. 1944, s. 5.

50 Z dopisů Marie Cibulkové z 28. 8. 1944 a 8. 10. 1944. Citováno podle URBANOVÁ, Jana: *Z lásky k vlasti*, s. 38.

51 Srov. PLACHÁ, Pavla - SACK, Birgit: Dopisy a motáky na rozloučenou jako historický pramen. Úvod. In: PLACHÁ, Pavla - SACK, Birgit: *„Tento dopis si nechte na památku na mě“. Poslední dopisy Čechoslováků popravených v Drážďanech: komentovaná edice = „Behaltet diesen Brief als Andenken an mich“. Abschiedsbriefe von Dresdner Hinrichtungsoffern aus der Tschechoslowakei: eine kommentierte Edition.* Pulchra - Leipziger Universitätsverlag, Praha - Leipzig 2023, konkrétně na s. 39-40.

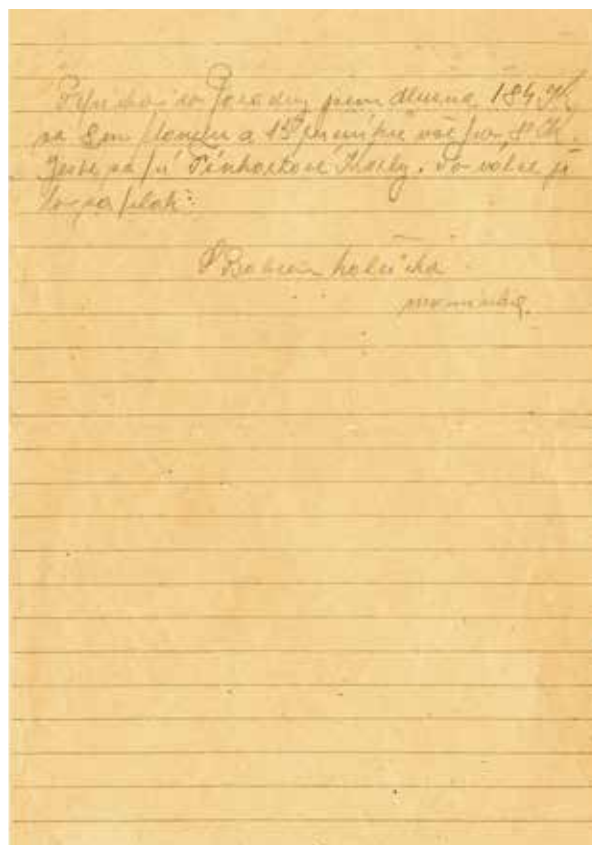
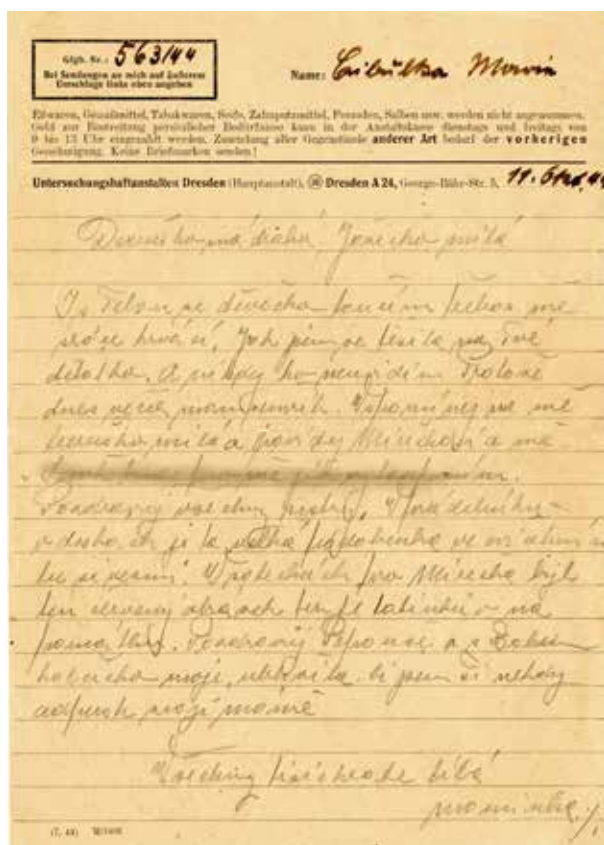
52 Z obžalovacího spisu vyplývá, že Marie Cibulková v té době ještě neměla obhájce.

53 Právníci neměli povinnost být členy NSRB. K pověření obou advokátů viz VÚA - VHA, sbírka Dotazníky o domácím odboji, František Cibulka, 3. 1. 1946.

54 Srov. Kb [Božena Kubičková]: *Sestra Marie Cibulková*, s. 35.

55 VÚA - VHA, f. Osvědčení podle zák. č. 255/1946 Sb., č. j. 44602/61 (Josef Stibor), dopis advokáta Gerharda Poegeho Jaroslavu Dvořákovi, 11. 7. 1944.

56 Nařízení Říšského protektora v Čechách a na Moravě, kterým se mění nařízení z 1. srpna 1939 o držení zbraní na území Protektorátu Čechy a Morava od 6. května 1940. Nařízení nabylo účinnosti týž den vyhlášením v rozhlasu a následně bylo zveřejněno v tisku.

Dopis Marie Cibulkové dceři Josefě z 11. října 1944 (foto: archiv Marie Iblové)

ROZLOUČENÍ PŘED POPRAVOU

O termínu popravu 11. října 1944 v 18 hodin se Marie Cibulková dozvěděla stejného dne dopoledne. O posledních hodinách jejího života je známo, že dceři Josefě napsala dopis na rozloučenou. Kromě toho lze usoudit z krátké poznámky katolického vězeňského duchovního Franze Bänsche, že odmítla přijmout nabízené poslední pomazání.⁵⁷ Pravděpodobně v tom hrál roli její protikatolický postoj a možná i nedůvěra k Bänschovi, kterého mohla vnímat kvůli německé národnosti jako nepřítel. Zdá se však také, že Cibulková nacházela

ve víře jen málo útěchy a opory. Ve zmíněném motáku z 8. května 1944 sice svěřila rodinu do ochrany Boží a doufala, že se jí dostane milosti, ale na rozdíl od mnoha jiných Čechů popravených v Drážďanech se v posledním dopise před popravou na Boha neodkazovala. V motáku sepsaném tři dny před smrtí položila příbuzným řečnickou otázku: „Na shledanou. Kde?“⁵⁸

Poslední myšlenky šestapadesátileté Marie Cibulkové patřily její rodině, které věnovala své vzpomínky. Znovu litovala obzvláště toho, že už neuvidí svého vnuka. Její cenzurovaná narychlo vygumovaná (ale čitelná)

věta „Smrt bude pro mne již vykoupěním“ zřejmě narážela na její fyzický stav daný tělesným týráním. Přání, aby si ji dcera pamatovala podle podobenky „ve cvičebním“, zřejmě souviselo nejen s jejím osobním napojením na Sokol od útlého věku, který ji utvářel a ona zase jeho, ale vyjádřila v něm i spojení s českým národem a nezávislostí státu, kterou pro ni a spoustu dalších tento spolek symbolizoval.

Svému manželovi věnovala vnučku fotografii, která ji doprovázela do Drážďan. Z dopisu vyplývá, že snímek ukryla do vlastnoručně ušitých šatiček. Měly se dostat k rodině zřejmě

⁵⁷ Diecézní archiv Bautzen, D.V.001-04, Poznámkový sešit, poznámky z 11. 10. 1944.

⁵⁸ Z dopisu Marie Cibulkové z 8. 10. 1944. Citováno podle URBANOVÁ, Jana: *Z lásky k vlasti*, s. 38.

„Děvečko má drahá, Jožičko milá. I s Tebou se, děvečko, loučím, třebaš mně srdce krvácí. Jak jsem se těšila na Tvé děťátko. A nikdy ho nevidím. Protože dnes večer mám zemřít. Vzpomínej na mě, beruško milá, a povídej Mirečkovi o mně. Smrt bude pro mě již vykoupením. Pozdravuj všechny sestry. V prádelníku v deskách je ta velká nápodobenka ve cvičebním, tu si vezmi. V šatečkách pro Mirečka byl ten červený obrázek, ten je tatínkův na památku. Pozdravuj Pepouše a s Bohem, holčičko moje, ublížila-li jsem Ti někdy, odpusť svojí mámě. Všechny tisíckrát líbá maminka. Pepičko, do Poradny jsem dlužna 184 K za 8 m flanelu a 15 perníků vše po 8 K ještě za paní Linhartové Karly. Po válce jí to zaplat. S Bohem, holčičko, maminka.“

Těmito slovy se v den své popravky 11. října 1944 v dopise loučila Marie Cibulková se svojí dcerou Josefou. Téhož dne na popravčím dvoře drážďanského Zemského soudu zemřelo osmnáct osob, z nichž bylo včetně Cibulkové pět žen.

spolu s osobními věcmi, které měla odeslat vězeňská správa. Je nápadné, že se Marie Cibulková v posledním dopise obrací jen na dceru Josefu. První věta „I s Tebou se děvečko loučím“ může naznačovat, že se předtím už písemně rozloučila s manželem a synem. Mluví pro to skutečnost, že se dochovalo více oficiálních dopisů na rozloučenou již zmiňované Zdeňky Varhulíkové a také další v Drážďanech popravené Češky Marie Škardové. Ta se v jednotlivých dopisech obracela na svého muže, sestru i dceru a jejího syna.⁵⁹

POCHOVÁNÍ V DRÁŽDANECH

Marie Cibulková byla pohřbena šest dní po vykonání trestu smrti 17. října 1944 na drážďanském Hřbitově

svatého Jana. Aby se ušetřily výdaje a místo, bylo její tělo uloženo do jednoho hrobu společně se dvěma dalšími Čechy a dvěma Němci, kteří s ní byli popraveni.

V roce 1976 byly její ostatky převezeny do společného čestného pohřbiště v části hřbitova 3I. Zde je její jméno vyryto do pamětní desky.

Dne 16. října 1944 Vrchní říšské zastupitelství u Lidového soudního dvora jako příslušný výkonný úřad informovalo Františka Cibulku o vykonání rozsudku smrti. Dopis měl jediný účel: sdělit mu, že zveřejnění úmrtního oznámení je „nepřípustné“.⁶⁰ Zhruba o dva týdny později předal s odvoláním na Huga Jariuse Františku Cibulkovi zprávu o úmrtí jeho ženy spolu s kondolencí také advokát Wolfgang Spulak.⁶¹

VEŘEJNÉ VZPOMÍNÁNÍ V PRVNÍCH POVÁLEČNÝCH LETECH

Po válce se František Cibulka zasadil o to, aby byl jeho manželce udělen Československý válečný kříž „in memoriam“, což také Ministerstvo národní obrany dne 8. listopadu 1945 učinilo.⁶² Svaz osvobozených politických vězňů věnoval Marii Cibulkové v říjnu 1946, dva roky po její násilné smrti, ve svém časopisu pamětní článek.

Ve stejném roce pankrácký Sokol ve své budově slavnostně odhalil pamětní desku připomínající členy, kteří přišli o život v odboji proti německé okupaci. Když byla sokolovna v sedmdesátých letech stržena, byla tabule přemístěna na podolský hřbitov, kde se nachází dodnes. Vedle Marie Cibulkové a dalších sokolských sester a bratrů připomíná i Václava Linharta.⁶³

Bezprostředně po válce členové obnovené Československé strany národně socialistické, resp. její Ústředí žen uspořádalo v příjmacím sále pražské Městské knihovny slavnost na paměť stranických sester, které byly popraveny nebo přišly o život v koncentračních táborech. Kromě Františky Plamínkové přítomné zavzpomínaly i na Ludmilu Burešovou (1940–1944) a Marii Cibulkovou.⁶⁴ Odbor žen ČSNS v Nuslích si „tragickou smrt sestry Marie

59 Tyto tři dopisy jsou otištěny v PLACHÁ, Pavla – SACK, Birgit: „Tento dopis si nechte na památku na mě“. *Poslední dopisy Čechoslováků popravených v Drážďanech: komentovaná edice* = „Behaltet diesen Brief als Andenken an mich“. *Abschiedsbriefe von Dresdner Hinrichtungsoffern aus der Tschechoslowakei: eine kommentierte Edition*, s. 218–221. Podle Marie Iblkové není znám žádný jiný dopis Marie Cibulkové na rozloučenou.

60 Archiv Marie Iblkové, Vrchní říšské zastupitelství u Lidového soudního dvora Františkovi Cibulkovi, 16. 10. 1944 (opis).

61 Tamtéž, dopis Wolfgang von Spulaka Františku Cibulkovi, 30. 10. 1944.

62 Srov. k tomu kartotéční lístek a poznámku ministerstva obrany, 8. 7. 1945. Viz VÚA – VHA, záznam v kartotéce vyznamenaných osob a dokumenty k udělení čs. válečného kříže 1939 in memoriam ve Sbírce podkladů k uděleným vyznamenáním. Srov. také poznámku ministerstva národní obrany in *Osobní věstník*, 1945, č. 56 (17. 11. 1945), s. 536.

63 Viz Sokol Pankrác, Historie.

64 BORSKÁ, Eva: *Františka Zeminová*. Diplomová práce. Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013, s. 66 – viz https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/59268/DPTX_2010_1_11410_0_296144_0_95883.pdf?sequence=1&isAllowed=y (citováno k 15. 4. 2024). Tamtéž je i zmínka o tom, že bylo popraveno 319 členek Československé strany národně socialistické a dalších 541 jich zemřelo v koncentračních táborech.

Cibulkové“ připomněl u příležitosti druhého výročí její popravky 11. října 1946.⁶⁵ V roce 1947 vydaly národní socialistky angažované v Ústředí žen sborník, v němž byl oceněn odboj jednotlivých stranických družek, mezi nimi i Marie Cibulkové. Příspěvky Jany Urbanové a dalších vycházely ze vzpomínek Františka Cibulky.⁶⁶ Dne 5. října 1947 nechala místní organizace ČSNS Nusle společně s Jednotou žen pankráckého Sokola na domě v Sinkulově ulici č. 46, kde Marie Cibulková bydlela, připevnit pamětní desku. Akce se účastnila poslankyně ČSNS Milena Šmejcová.⁶⁷ Ze stejného okruhu osob patrně vzešel i návrh, aby se podle Marie Cibulkové přejmenovala jedna ulice na Pankráci. Od roku 1948 tak nese někdejší Libušina ulice její jméno.⁶⁸

S nástupem komunistické diktatury se kolem Marie Cibulkové rozhostilo ticho. Rozhodující reprezentantky demokraticko-socialistických kruhů jako Františka Zemínová nebo Milada Horáková, které na ni a další uchovávaly vzpomínky, byly samy politicky pronásledované. Československá strana národně socialistická si jako Československá strana socialistická tvořící součást Národní fronty zachovala jen stínovou existenci.

NEPŘÍTOMNÁ I PŘÍTOMNÁ V RODINNÝCH VZPOMÍNKÁCH

Marie Cibulková však z rodinných vzpomínek nezmizela, ačkoli se o ní nemluvilo. Vnučka Marie Ibllová, narozená v roce 1948, dcera jejího syna Jaroslava, při návštěvě v Drážďanech

Sdělení Vrchního říšského zastupitelství u Lidového soudního dvora v Berlíně Františku Cibulkovi o úmrtí jeho manželky, 16. října 1944 (foto: archiv Marie Ibllové)

vzpomínala, že mluvit o babičce bylo stejné tabu jako hovořit o německé okupaci, která zapříčinila její smrt. O babičce jí podrobněji vyprávěla jen její teta Josefa. Mlčení kontrastovalo s vizuální všudypřítomností Marie Cibulkové v bytě rodičů, který František Cibulka přenechal svému synovi včetně všech vzpomínkových předmětů. Skutečnost, že si zarámoval příkaz k ochranné vazbě a vyrozumění o úmrtí od Vrchního říšského zastupitelství a vyvěsil je na zeď, působí na první pohled překvapivě. Pro manžela ale bylo její pronásledování nacisty zřejmě dokladem jejich činů v odboji. Na Marii Ibllovou, která získala jméno po babičce, však ve zpětném pohledu něco takového působilo spíš tísnivě. Dědeček vyzdvihl neznámou babičku na piedestal a ztížil tak své vnučce

hledání cesty k ženě patřící k těm, kteří byli pevně spjati s první republikou představující národní právní stát a kteří chtěli po německé okupaci přispět k jejímu obnovení.

BIRGIT SACK je ředitelka Gedenkstätte Münchner Platz Dresden / Stiftung Sächsische Gedenkstätten. Ve svém výzkumu se zabývá historií žen a genderu, dějinami justice v době obou německých diktatur, jakož i dějinami odboje a jejich recepcí. Je mimo jiné autorkou či spoluautorkou mnoha publikací, nejnověji *„Tento dopis si nechte na památku na mě“*. *Poslední dopisy Čechoslováků popravených v Drážďanech. Komentovaná edice* (s Pavlou Plachou, ÚSTR – Pulchra – Universitätsverlag Leipzig, Praha – Leipzig 2023) či *„Maria Grollmuß 1896–1944. Biografische Annäherung und Erinnerungsnarrative* (Wallstein, Göttingen 2023).

65 Archiv Marie Ibllové, Pozvánka na vzpomínku smrti Marie Cibulkové dne 11. 10. 1946.

66 KUBIČKOVÁ, Božena (ed.): *Národně socialistické ženy v národním odboji 1938–1945. Příspěvek k historii českého odboje*.

67 Archiv Marie Ibllové, Pozvánka na odhalení pamětní desky Marii Cibulkové, 5. 10. 1947. Za života Marie Cibulkové se ulice jmenovala Krušinova. V roce 1948 byla přejmenována podle komunistického odbojáře Václava Sinkuleho (1905–1942).

68 O ulicích Prahy 4 – Marie Cibulkové, 24. 3. 2015 – viz <https://www.nasepraha.cz/o-ulicich-prahy-4-marie-cibulkove/> (citováno 15. 4. 2024).